

La llengua, qüestió d'estat

(Parlament pronunciat amb motiu de la Diada de Sant Jordi)

La millor manera de no resoldre els problemes és evidentment no plantejar-los. I l'única manera de resoldre'ls serà començar per plantejar-los en tota la seva cruïsa i en totes les seves dimensions. Una quinzena d'anys de democràcia --o el que sigui això que ara circula per aquí-- ens ha ficat dins un ensopiment del qual seria ja ben hora de despertar.

El nou ordre creat en aquest Estat en el post franquisme ha intentat resoldre els problemes nacionals, o fer creure que els resolvia, amb un sensacional muntatge de ficció: ens han obsequiat amb el que podríem anomenar uns estats de jugueta; amb uns presidents de jugueta i uns ministres de jugueta, amb un parlaments de jugueta, amb himnes i banderes de jugueta, i en qualque cas, fins i tot, amb petits exèrcits de jugueta que posats en fila presenten armes quan passa el president. Infants criatures, els dirigents de la nostra societat han restat embadalits davant els objectes lúdics acabats de desembalar i s'han llançat frenètics a satisfer la seva juguera rabiosa. Alguns sembla que s'havien fet qualque il·lusió sobre assoliments més seriosos, però veient-se encara molt petits s'han conformat amb el joc; d'altres ni tan sols havien imaginat tenir cap jugueta, però així com menjant menjant ve la talent, jugant jugant ha vingut la jugueta.

Com tothom pot suposar uns estats de jugueta havien de tenir unes llengües de jugueta. Tot això vol dir evidentment que existeix una única llengua de veritat, com existeix un únic Estat de veritat. Hi ha llengües de veritat i llengües de jugueta, tant si es diuen llengües, com si es diuen dialectes, siguin quines siguin les descripcions i especulacions que en puguin fer els caps més clars de la filologia comparada, tant si han rebut la distinció honorífica de llengües oficials com si no. Allò que les diferencia és simplement que les llengües de veritat són instruments d'intercomunicació general en el si d'una societat, dels quals ningú no pot prescindir; i les llengües de jugueta són instruments de comunicació complementaris, amb la particularitat que qui vulgui prescindir-ne no trobarà per això el més petit problema. Les primeres són obligatòries sense contemplacions i sense discussions; quant a les segones, si qualcú pretén establir un bri d'obligatorietat ràpidament apareix la coneguda dialèctica de la llibertat i la discriminació. Les primeres generen per elles mateixes atracció i interès generalitzat, les segones constitueixen un entreteniment erudit de dialectòlegs i folkloristes.

L'establiment i consolidació de l'actual Ordre lingüístic en això que alguns volem que sigui la nostra nació, la nació catalana, és impressionant. És impressionant com s'ha acceptat des del primer moment la desigualtat

més escandalosa que suposa l'establiment d'una llengua de veritat i una llengua de jugueta. Els autors d'aquesta malifeta no són sols els ancestrals "enemics exteriors" i els bàrbars de l'oest: són ells i són els nostres prohoms, un dels quals acaba de ser recompensat amb una cadira de ministre. I és impressionant com s'ha sedimentat en els nostres esquemes mentals la mateixa associació d'idees que és un dels puntals principals de l'estatu quo: la identificació de l'espanyol --la llengua de veritat-- amb l'Estat --l'Estat de veritat-- i la vinculació del català a comunitats autònomes, consells insulars, diputacions, ajuntaments i altres menuderies. Aquesta és la mateixa arrel de la desigualtat. ¿Que el sistema educatiu en aquestes illes, que funciona quasi íntegrament en

espanyol, és un poderós instrument d'assimilació lingüística de la joventut?. Es que el Govern autònom no té competències en educació, diran alguns, i restaran tan panxacontents; com si això fos la més mínima disculpa per alliberar l'estat de la seva responsabilitat i no obsequiar-lo amb les paraules més gruixudes i contundents. I si qualcú troba lògic que el català sigui més usat a l'Ajuntament d'Escorca que a Capitanía General és que la seva lògica està certament deteriorada, o que té unes aspiracions ben esquifides per a la seva llengua. Vull dir ràpidament que una cosa és que els fets siguin o no lògics, i una altra és que la lògica dels fets sigui explicable. Una llengua és una cosa massa important perquè pugui no ser una qüestió d'Estat, i aquest és un dels punts que cal ràpidament revisar.

Heus ací un altre punt essencial: la fragmentació de la comunitat lingüística. De la mateixa manera que no importen tant les especulacions que els erudits mestres de la filologia pugui fer sobre si una determinada veritat lingüística és llengua o dialecte, sinó les funcions socials que aquesta veritat té assignades, de la mateixa manera, dic, poc importen les grans declaracions que puguin fer els mateixos filòlegs o les il·lustres acadèmies sobre la unitat de la llengua catalana si la realitat és que la nostra comunitat lingüística està fragmentada en uns comparaments que funcionen com si fossin comunitats lingüístiques diferents. Aquesta és una fragmentació substancial al joc imposat, des del moment que la llengua de veritat ja és suficient per a la interacció entre tots. Aquesta és una fragmentació que existirà mentre perdurin els estats de jugueta i manqui una estructura político-administrativa comuna i un marc comú de convivència que permeti l'existència real de la comunitat lingüística catalana. Que el Boletín Oficial del Estado en les poquíssimes ocasions que publica algun text en català ho faci en tres versions diferents, que el doblatge de films fet per a la televisió del Principat no pugui servir per a la televisió valenciana i els passin per això en espanyol (abans moros que catalans), que les editorials facin llibres de text en català diferents per a cada un dels estats jugueta, o que el català sigui un xic reconegut a les oficines de la Comunitat Europea al Principat i a les Illes però no al País Valencià són alguns exemples d'aquesta fragmentació que podrien multiplicar-se. O que quan es permeti a les senyories del Senat espanyol

usar les diverses llengües de jugueta posin traducció simultània diferent per al català i el valencià. Això encara no ha passat, però ja veureu com passarà. Trencar els esquemes de fragmentació, en els pocs casos que ho podem fer, és un acte subversiu que l'establiment només tolera quan no li queda més remei. L'establiment de la televisió autonòmica del Principat a les Illes és un bon exemple d'aquest trencament, que al País Valencià encara no ha estat possible.

L'esquarterament sistemàtic a que estam avesats no és sols resultat de la perfídia d'uns quants blaveros de torn, que, per cert, allà on més abunden és Barcelona, sinó un fet coherent amb la manca d'un poder supra-regional que assumeixi el català com a llengua de veritat. Una vegada més hem de dir que una llengua, perquè sigui un llenguatge de veritat, ha de ser una qüestió d'Estat.

Durant l'etapa coneguda com a Transició hi hagué certes expectatives, no diré de resoldre satisfactòriament el problema, però sí de sortir-ne més ben parats. Però aviat es va veure que l'Estat i les oligarquies regionalistes, aliats en clara simbiosi, mai no van concebre més ordre

lingüístic que el que s'ajustava en l'essencial a les coordenades del règim anterior. No és que s'hagi claudicat, Es que la igualtat ni tan sols s'ha concebut. I que en el fons aquell regionalismo bien entendido que va inventar Fraga Iribarne, preveient i tement la possibilitat d'un replantejament seriós de l'estat, no és substancialment diferent del regionalisme actual. Lluís Aracil ha dit que en aquest país les aspiracions màximes han estat sempre per davall les exigències mínimes d'una societat civilitzada i europea. Ell mateix ens ha fet veure que els discursos usuals de les oligarquies regionalistes parlen constantment del "centralisme", però no ens parlen mai de la centrifugació de la llengua catalana. Això del "centralisme" és una retòrica barata. A més, els qui hem estudiat geometria sabem que encara no s'ha descobert cap figura geomètrica que tingui el centre al seu exterior.

El que ha fet l'Ordre Establert, beneït, confirmat, consagrat i santificat per les oligarquies regionalistes, ha estat la centrifugació de la llengua catalana: impel·lida cap a la perifèria de les institucions i cap a funcions marginals din la societat, les dues coses inseparablement lligades. En aquest context les preocupacions d'alguns espanyolets per la sort dels seus privilegis --ells en diuen drets-- lingüístics no és més que una broma macabra. Aquí l'únic que no és broma, sinó quelcom ben seriós, és la inviabilitat de la comunitat lingüística catalana d'existir en unes condicions mínimament acceptables en la situació actual.

La centrifugació del català porta lògicament al seu relegament a posicions marginals dins la societat. L'ús públic que es fa actualment del català sobretot en aquesta illa, i ja no diguem al País Valencià o la Catalunya Nord, no deixa de ser un ús marginal, malgrat la retòrica de la "normalització lingüística" malgrat la proclamació sorollosa dels "drets lingüístics" i malgrat l'existència d'unes normes legals que són absolutament fútils, perquè el context les fa fútils. Ni la retòrica de la "normalització lingüística" ni aquestes normes legals no han aconseguit implicar la societat en una tasca de recuperació lingüística, ni és d'esperar que siguin operants per fer-ho. Us marginal reduïble sovint a la categoria de pur folklore. La major part dels canals de televisió, pràcticament totes les emissores de ràdio, la premsa diària, els jutjats, les comissaries, els quaters, els aeroports, les duanes, els instituts, les acadèmies, els llibres de text, les revistes del cor, la publicitat, les etiquetes dels aliments, els prospectes de les medecines... això són els àmbits centrals on es decideix quina és la llengua de veritat. I ja ho sabeu quina és. I heu de saber, si no ho sabeu, que a Finlàndia o a Eslovènia, països que no arriben respectivament als cinc i dos milions d'habitants, tot això funciona en la llengua del país. S'equivoquen de cap a cap els ingenus que no veuen que l'actual Ordre Establert conté en si mateix mínimes possibilitats s'implementació de l'ús del català.

Però encara n'hi ha més: en aquesta terra els mateixos que han renunciat ben conscientment a fer del català un instrument de civilització i de vehiculació i d'una opinió pública, els mateixos són els qui a damunt pretenen servir-se'n i aprofitar-se'n, i ens encomolen obsequiosament tota classe de paperetes, sovint sucusament subvencionats amb fons públics, amb enciclopèdies de Mallorca, personatges de Mallorca, llinatges de Mallorca, cabres autòctones de Mallorca... Les cabres

La llengua, qüestió d'estat

(Parlament pronunciat amb motiu de la Diada de Sant Jordi)

... autòctones, que darrerament han agafat de protagonisme en certs latifundis periodístics, no saben --o potser sí que saben-- com elles i la llengua catalana han caigut tan baix per convertir-se en peces d'un joc d'interessos indigne d'un país civilitzat. Fa poc hem pogut veure com l'oligarquia local, un grup de poder i de pressió al més pur estil Vito Corleone, ens ofereix per un canal de TV i durant mitja hora cada dia un verdader espectacle d'esquizofrènia lingüística. Ells no creuen en el català, només volen servir-se'n; com ho feia el franquisme en els temps del sainet i de les danses de la Secció Femenina. No som gaire lluny d'aquella misèria.

La col·laboració amb el joc es qualifica per ella sola. El silenci de l'intel·lectual davant el joc és senzillament complicat. Clar que poca cosa es pot esperar d'uns capdavanter socials que en bona part van sistemàticament darrere la medalla, el premi, els comitès d'honor o simplement tenen com a objectiu prioritari sortir a la foto. Altres es dediquen amb la seva activitat professional a justificar l'Ordre Establert i a frenar, per tant, les iniciatives que puguin sorgir per qüestionar-lo i transformar-lo. I ens prediquen que practicant la bona conducta individual arribarem a un estat beatífic d'harmonia (b)lingüística on els cercles seran quadrats i les rectes faran voltes. De fet, ens diuen que el camí cap a la beatitud ja està iniciat i ben endegat, i que som el primer cas en el món que sense fer enfadar ningú i sense discutir la llengua dominant anam cap al redreçament total del nostre idioma, per la qual cosa des de diversos punts del planeta admirem embadalits el nostre exemple. Ens deuen admirar, dic jo, els lituans, els letons, els estonians, els eslovens, els finesos, els noruecs, els georgians...i fins i t els de Puerto Rico, on acaben de declarar l'espanyol l'únic idioma oficial del país. Per cert, ahir mateix l'Estat espanyol, que es desentén de tres de les seves llengües, ha concedit a aquell país un premi internacional pel fet esmentat. ¿Heu vist mai barra tan colossal? ¿No ens havien predicat sempre les excel·lències del bilingüisme? ¿No ens havien dit que cal sumar i no restar, integrar i no excloure, obrir-se i no tancar-se? ¿No és l'anglès, precisament, la llengua que més portes pot obrir en el món actual? Per què el bilingüisme, que és tan bo per a uns és tan nefast per als altres? Quina classe d'estat és aquest que defensa els interessos d'uns porto-riquenyos que no li paguen impostos i no els dels catalans, que sí que li'n pagam.

Els sistemes injustos tenen unes contra diccions formidables, però també els instruments d'adoctrinament i propaganda per mantenir-se i perpetuar-se. Si els catalans no substituïm, el sistema ens substituirà la llengua. Els qui amb la teoria, amb la simple pràctica o amb el silenci contribueixen a la salvaguarda del sistema ens diuen utòpics i ens acusen de practicar el discurs de la impotència. Cal que els diguem que en qualsevol societat l'aspiració més assenyada serà utopia si hi ha un exercit de llepafils encarregats de presentar-la com a tal. El discurs de la impotència és precisament el seu discurs, no el nostre, perquè la major impotència és ni tan sols aspirar a res. I els qui estiguin temptats d'agafar excessiva addicció al silenci que pensin que a

vegades pot valer més honra sense subvencions que subvencions sense honra.

Els que sí que han comprès que una llengua és una qüestió d'Estat són els lituans, els estonians o els letons, com ho compregueren fa més temps els noruecs, els finesos, els txecs o els polonesos, per citar només uns quants exemples europeus. Ens han parlat molt poc d'aquesta gent. Fins i tot l'erudició acadèmica ens té familiaritzats amb els problemes d'occitans, sards, bretons o gaèlics, és a dir un regne de paralitics on els catalans tindriem el discutible honor de ser una mena de rei coix. Potser ens han volgut amagar, o nosaltres no hem volgut veure, que hi ha camins segurs i amb destí, que hi ha sortides que res tenen d'utòpiques si es treballa amb convicció. Heu de saber que mentre els nostres regionalistes mamaven la dolça llet de la llengua materna i encimbellaven llurs esperits per damunt les esquerpes serrallades, en aquells països es posaven les bases per fer de les llengües respectives instruments de civilització i de cohesió nacional. La nostra "Renaixença" és d'unes característiques diametralment oposades als processos coetanis que ells van protagonitzar. A Polònia, el 1906 es va produir una vaga general a l'ensenyament per protestar contra la imposició de l'alemany, i els estudiants es negaren a entrar a les classes que no fossin en polonès. Com a Bèlgica, que el 1968 els estudiants i els professors de la Universitat de Lovaina expulsaren del campus els estudiants i els professors que no parlaven neerlandès. I aquí hem acceptat que per fer unes poques

classes en català hem de demanar permis. Però també heu de saber que en aquells països també hi havia oligarquies regionalistes que volien uns estats de jugueta i unes llengües de jugueta. N'hi havia que volien una Finlàndia autònoma dins l'estat suec, o una Noruega autònoma dins l'estat danès. Només que els altres van ser més fermes, més audaços i més intrèpids. La construcció de nombrosos estats en el nord i est d'Europa en el segle passat i l'actual ha fet emergir paral·lelament les respectives llengües nacionals, abans llengües de jugueta, i ara, independentment del seu nombre de parlants, són llengües de veritat, en plenitud i amb el futur assegurat. Com tothom sap, el procés continua. En canvi no es coneix en la història contemporània, almenys en el context de l'anomenada cultura occidental, cap cas d'un idioma no assumit, mantingut i promogut per un estat que no vagi en davallada irrefutable. Les juguetes poden fascinar els infants en un moment determinat, però aquests es fan grans i aviat volen tenir objectes de veritat, de manera que la jugueta acaba a un racó i, més tard o més d'hora, en els caramells de Son Reus.

Em fa l'efecte que l'estat espanyol mai no assumirà la llengua catalana. Fa molts d'anys que el coneixem i ja hem tingut moltes experiències. Em fa l'efecte que si els catalans proclaméssim el català com a única llengua oficial de Catalunya, no ens donarien el premi Príncep de Asturias. Les conclusions, doncs, crec que no són males de treure.

Gabriel Bibiloni
Sant Jordi, 1991

Xafarderies

L'ex-batlle de Vilafranca ha estat condemnat a pagar prop de vint mil duros per dir al metge del seu poble que era un "foraster malcriat". Aquest metge que ha donat i dona un servei pessim als malalts ha tengut sempre molts de problemes amb els seus pacients; són conegudes les gateres en hores de feina, fins i tot ha estat denunciat per anar gat a hores en què estava de torn al PAC. Tots aquests fets de mala feina del metge acaben amb la paciència de qualsevol. Crec que en Nicolau no només hauria d'haver insultat aquest foraster malcriat, sinó que li hauria d'haver fet a prop. De totes maneres, a pesar de la decisió del jutge, el poble de Vilafranca ha opinat sobre el tema a les passades eleccions, i la llista que estava el metge ha sofert una derrota espantosa davant el PSM dins el que s'hi trobava en Nicolau, l'ex-batlle. Ben segur que si ara havien de tornar votar els del PP de Vilafranca no en traurien cap, si dins la seva llista hi posen forasters malcriats.

Els homes del PP volen comandar per tot, si no ho creis, demanau-ho a en Forteza-Rei, ex-president dels hotels de Mallorca. Pels del PP només hi ha dues postures vàlides, o estau amb ells o contra ells, la independència de les associacions d'empresaris no hi caben, per això l'han fotut a fora.

N'Aina Moll i n'Antonio Alemany, estaven molt nerviosos a les reunions que organitzà ACTA per parlar de les relacions entre Catalunya i les Balears. Dic que hi estaven sobretot quan tractaren el tema d'aquest diari, en els mitjans de comunicació en català de les illes; per a aquest personal sentir parlar de S'ARENAL DE MALLOCA és com veure el dimoni gros de les festes de poble.

Els parlamentaris del PSM-NM i d'EM, prometeren els seus càrrecs al parlament amb un afegit: "sense renunciar al dret d'autodeterminació del nostre poble". Era ben hora que hi hagués gent valenta que començàs a tenir ben clar aquest tema, i que el manifestàs com ho ha fet aquesta gent.

Ara, com era de suposar, els forasters del PSOE cerquen cinc comes al moix, i diuen que d'aquesta manera no val, encara que els serveis legals del Parlament sí que ho han acceptat. Els del PSOE no només han renunciat a aquest dret, si no que renunciarien a qualsevol altre per tal de comandar i fer passar els mallorquins com a xotets de cordeta.

En Joan Riera, president de l'Associació de la Tercera Edat de S'Arenal, i alguns membres d'aquesta associació, anaren a visitar en Joan Fageda, batlle de Palma, per demanar-li un local, etc. En Joan Riera va fer el parlament en foraster, no és d'estranyar amb els seus antecedents polítics. Però què es pensa, que en la nostra llengua no s'hi pot parlar al batlle?, o se pensa que en foraster li donaran més aviat el que va demanar? Sr. Riera, a això se li diu pixar fora del test.